

SIYOSIY DISKURSDA INTERAKTIV STRATEGIYALARNING ROLI VA AHAMIYATI

Sattarova Dilrabo Ikrambayevna

*Samarqand davlat chet tillar instituti
assistent o'qituvchisi*

E-mail: sattarovadilrabo25@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada siyosiy diskursda interaktiv strategiyalarning roli va ahamiyati lingvistik hamda kommunikativ nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Siyosiy nutqda interaktivlik - bu muloqot jarayonida so'zlovchi va tinglovchi o'rtasida o'zaro ta'sirni tashkil etuvchi vositalar tizimi bo'lib, u siyosiy maqsadlarni amalga oshirishda muhim o'rin tutadi. Maqolada siyosiy diskursning o'ziga xos xususiyatlari, kommunikativ strategiyalar, ritorik vositalar, pragmatik niyatlar va auditoriya bilan aloqani mustahkamlovchi lingvistik mexanizmlar tahlil qilinadi. Shuningdek, O'zbekiston siyosiy kommunikatsiyasidagi interaktiv strategiyalarning milliy xususiyatlari va ularning ijtimoiy-siyosiy jarayonlardagi ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: siyosiy diskurs, interaktiv strategiya, kommunikativ muloqot, auditoriya, pragmatika, ritorika, muloqot modeli, ishonch, tilshunoslik, kontekst, manipulyatsiya, pragmatik ta'sir, muloqot madaniyati, siyosiy kommunikatsiya, nutq strategiyasi.

Аннотация. В данной статье анализируются роль и значение интерактивных стратегий в политическом дискурсе с лингвистических и коммуникативных позиций. Интерактивность в политическом дискурсе представляет собой систему инструментов, организующих взаимодействие говорящего и слушающего в процессе коммуникации, что играет важную роль в реализации политических целей. В статье анализируются особенности политического дискурса, коммуникативные стратегии, риторические средства, прагматические интенции и языковые механизмы, усиливающие коммуникацию с аудиторией. Также выделяются национальные особенности интерактивных стратегий в узбекской политической коммуникации и их значение в общественно-политических процессах.

Ключевые слова: политический дискурс, интерактивная стратегия, коммуникативное общение, аудитория, прагматика, риторика, коммуникативная модель, доверие, лингвистика, контекст, манипуляция, прагматическое воздействие, культура коммуникации, политическая коммуникация, речевая стратегия.

Annotation. This article analyzes the role and significance of interactive strategies in political discourse from a linguistic and communicative point of view. Interactivity in political discourse is a system of tools that organize interaction between the speaker and the listener in the process of communication, which plays an important role in the implementation of political goals. The article analyzes the specific features of political discourse, communicative strategies, rhetorical tools, pragmatic intentions and linguistic mechanisms that strengthen communication with the audience. It also highlights the national characteristics of interactive strategies in Uzbek political communication and their significance in socio-political processes.

Key words: political discourse, interactive strategy, communicative communication, audience, pragmatics, rhetoric, communication model, trust, linguistics, context, manipulation, pragmatic influence, communication culture, political communication, speech strategy.

KIRISH

Siyosiy diskurs zamonaviy jamiyatda eng muhim ijtimoiy kommunikatsiya shakllaridan biridir. Har bir siyosiy tizimda nutq, muloqot va auditoriya bilan o‘zaro aloqaning sifat darajasi siyosiy jarayonlarning samaradorligini belgilaydi. Shu bois siyosiy diskursda interaktiv strategiyalarni tahlil qilish - tilshunoslik, pragmatika, sotsiologiya va siyosatshunoslik uchun dolzarb masala hisoblanadi.

Interaktiv strategiyalar siyosiy yetakchining nutqida auditoriya bilan ikki tomonlama muloqotni ta’minlovchi vositalar majmuasidir. Ular nafaqat so‘zlovchining fikrini yetkazish, balki tinglovchini jalb etish, uni muloqot jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirish, auditoriya kayfiyatini boshqarish, e’tiqodini shakllantirish kabi kommunikativ maqsadlarni amalga oshiradi. Shu nuqtayi nazardan, siyosiy diskursdagi interaktiv strategiyalar - bu til orqali ijtimoiy ta’sir mexanizmlarini boshqarish vositalaridir.

Siyosiy yetakchilar nutqida interaktiv strategiyalar turli shakllarda namoyon bo‘ladi: ritorik so‘roqlar, tinglovchiga murojaatlar, iqtiboslar, emotsional takrorlar, qo‘shma gaplarda parallel tuzilishlar, auditoriyani “biz” shaklidagi sub’yekt sifatida qo‘shish kabi usullar orqali nutq dinamikasi kuchaytiriladi. Bugungi siyosiy kommunikatsiyada bu strategiyalar raqamli platformalarda - intervyular, press-konferensiyalar, onlayn muloqotlar va ijtimoiy tarmoqlardagi chiqishlar orqali yanada interaktiv shaklga ega bo‘ldi.

Maqolaning maqsadi - siyosiy diskursda interaktiv strategiyalarning lingvistik va pragmatik mexanizmlarini tahlil qilish, ularning auditoriyani ishontirish, jalb etish va ijtimoiy muloqotni mustahkamlashdagi ahamiyatini aniqlashdir.

ASOSIY QISM

Siyosiy diskurs - bu til orqali ijtimoiy-siyosiy g‘oyalarni ifoda etish, legitimlashtirish va auditoriya ongiga singdirish jarayonidir. U ritorika, kommunikatsiya, pragmatika, psixolingvistika va madaniyatshunoslik elementlarini o‘z ichiga olgan murakkab tizimdir. Interaktiv strategiyalar esa bu tizimda asosiy kommunikativ o‘zaro ta’sir mexanizmini tashkil etadi.

Interaktivlik atamasi kommunikatsiya nazariyasida “o‘zaro ta’sir” ma’nosida qo‘llanilib, har ikki tomonning faol ishtirokini bildiradi. Siyosiy diskursda interaktivlik so‘zlovchi (siyosiy arbob) va tinglovchi (xalq, saylovchilar, deputatlar yoki xalqaro auditoriya) o‘rtasida o‘zaro muloqot va fikr almashuvni ta’minlaydi.

Bu o‘zaro ta‘sir auditoriyaning faolligini oshiradi, siyosiy yetakchiga nisbatan ishonch va ijobiy munosabatni shakllantiradi.

Tilshunos Norman Feyrklou (Fairclough) ta‘kidlaganidek, har bir siyosiy nutq “diskursiv ijtimoiy amaliyot”dir, ya‘ni u jamiyatdagi hokimiyat munosabatlarini til orqali ifoda etadi. Shu bois siyosiy diskursdagi interaktiv strategiyalar, bir tomondan, hokimiyatni legitimlashtiradi, ikkinchi tomondan, xalq bilan bevosita kommunikatsion ko‘prikn shakllantiradi.

Lingvistik nuqtayi nazardan, interaktiv strategiyalarni quyidagi guruhlariga ajratish mumkin:

1. *Murojaat strategiyasi* - tinglovchiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri murojaat (“aziz yurtdoshlarim”, “hurmatli deputatlar”) orqali auditoriyani muloqot jarayoniga jalb etadi. Bu usul auditoriyani passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi.

2. *Inklusiv strategiya* - “biz”, “bizning xalqimiz”, “biz birgalikda” kabi birlashtiruvchi birliklar orqali jamoaviylik hissini kuchaytiradi. U auditoriyani yagona ijtimoiy sub‘yekt sifatida ifodalaydi.

3. *Ritorik so‘roqlar strategiyasi* - savol shaklidagi gaplar orqali fikrni kuchaytirish, tinglovchini fikrlashga undash, emotsional ta‘sirni oshirish vositasidir.

4. *Dialogik strategiya* - nutqda suqbat ohangining mavjudligi (“bilamizki”, “sizlar guvoh bo‘lgansizlar”, “o‘ylaymanki”) orqali muloqot tabiiy ko‘rinish oladi.

5. *Qo‘shma dalillash strategiyasi* - tinglovchini “hamfikir” sifatida ko‘rsatish orqali siyosiy yetakchining mavqei mustahkamlanadi (“Biz hammamiz bunga guvohimiz”, “Birgalikda bunga erishamiz”).

Pragmatik jihatdan bu strategiyalar *ishontirish* (persuasion) va *ta‘sir ko‘rsatish* (influence) mexanizmlarini faollashtiradi. Siyosiy yetakchi auditoriya tilidan, qadriyatlaridan va hissiyotlaridan foydalanib, nutqni kontekstga moslashtiradi. Shu tarzda kommunikativ samaradorlik oshadi.

Masalan, Shavkat Mirziyoyevning nutqlarida “xalqimiz”, “birgalikda”, “har bir yurtdoshimiz”, “bizning farzandlarimiz” kabi iboralar interaktiv strategiyaning samarali qo‘llanilishiga misoldir. Ular auditoriyada birgalikda harakat qilish g‘oyasini shakllantiradi. Bu strategiyalar orqali rahbar o‘zini xalqning bir qismi sifatida ko‘rsatadi, bu esa **etos** elementini mustahkamlaydi.

Shuningdek, siyosiy nutqlarda *emotsional interaktivlik* ham katta rol o‘ynaydi. Patosga asoslangan bu strategiyada so‘zlovchi hissiyot orqali auditoriya bilan ruhiy bog‘lanish o‘rnatadi. “Bizning Vatanimiz – bizning g‘ururimiz”, “Hech kim orqada qolmasin”, “Biz bu sinovlarni yengamiz” kabi iboralar auditoriyada motivatsiya, birdamlik va ishonch uyg‘otadi.

Siyosiy kommunikatsiyada interaktiv strategiyalar nafaqat lingvistik, balki *semiotik* ahamiyatga ham ega. Soʻzlovchining tana tili, yuz ifodalari, ohangi, pauzalar, hatto kiyinish uslubi ham muloqotning interaktiv darajasiga taʼsir qiladi. Shu maʼnoda siyosiy nutq koʻp modallik (multimodal) xususiyatga ega.

Bugungi kunda raqamli siyosiy kommunikatsiyada interaktiv strategiyalar yanada kengaygan. Ijtimoiy tarmoqlardagi chiqishlar, jonli efirlar, “savol-javob” sessiyalari siyosiy yetakchilarga xalq bilan bevosita aloqani yoʻlga qoʻyish imkonini beradi. Bu jarayonlarda *feedback* (orqaga aloqa) mexanizmi ishga tushadi: tinglovchilarning fikr-mulohazalari siyosiy qarorlarni ishlab chiqish jarayoniga taʼsir etadi. Shu sababli, zamonaviy siyosiy diskurs interaktivlikni kommunikatsiya madaniyatining markaziy elementi sifatida shakllantirgan.

Interaktiv strategiyalar siyosiy yetakchining *legitimlik kapitalini* oshiradi. Tinglovchi bilan doimiy muloqot oʻrnatgan, ularning ehtiyojlarini tinglagan rahbar xalqaro maydonda ham ishonch qozonadi. Bunda tilning samimiy, ochiq va tushunarli boʻlishi katta ahamiyatga ega.

Tilshunos olimlar (Chilton, van Dijk) qayd etishicha, siyosiy diskursda interaktivlik - bu hokimiyat va auditoriya oʻrtasidagi kommunikativ muvozanatni taʼminlovchi mexanizmdir. Agar nutq bir yoqlama, buyruq ohangida boʻlsa, u auditoriyada qarshilik uygʻotadi. Aksincha, interaktiv strategiyalar orqali yetakchi oʻz auditoriyasi bilan oʻzaro ishonch asosida muloqot oʻrnatadi.

Interaktiv strategiyalar, shuningdek, *milliy kommunikativ madaniyat* bilan chambarchas bogʻliq. Oʻzbek siyosiy diskursida muomala odobi, hurmat ohangi, samimiylik va oʻzaro ehtirom kabi madaniy qadriyatlar asosiy rol oʻynaydi. Shuning uchun “Aziz yurtdoshlarim”, “Hurmatli opa-singillar”, “Muhtaram xalqimiz” kabi murojaatlar tilimizdagi madaniy qadriyatlarning siyosiy kommunikatsiyaga singib ketgan ifodasidir.

Siyosiy yetakchi nutqida interaktivlik auditoriyaning eʼtiborini jalb etish bilan birga, ularni *harakatga undovchi* vosita sifatida ham xizmat qiladi. Masalan, “Kelinglar, birgalikda mehnat qilaylik!”, “Hamмамiz oʻz hissamizni qoʻshaylik” kabi chaqiriq shaklidagi iboralar interaktiv pragmatik signal vazifasini bajaradi.

Xalqaro tajriba shuni koʻrsatadiki, muvaffaqiyatli siyosiy kommunikatsiya doimo ikki tomonlama interaktivlikka tayanadi. Barack Obama, Nelson Mandela, Angela Merkel, Emmanuel Macron kabi siyosatchilarning nutqlarida auditoriya bilan oʻzaro muloqot unsurlari koʻp uchraydi. Ularning chiqishlarida “biz” soʻzining faol ishlatilishi, savol-javob ohangi, shaxsiy tajribalar orqali tinglovchini oʻziga yaqinlashtirish strategiyalari kuchli kommunikativ taʼsir beradi.

Demak, siyosiy diskursda interaktiv strategiyalar nafaqat tilshunoslik, balki sotsiopragsmatik hodisa sifatida ham ahamiyatlidir. Ular orqali siyosiy yetakchi xalq bilan muloqotni davomli qiladi, ijtimoiy birdamlikni mustahkamlaydi va kommunikativ samaradorlikni oshiradi.

XULOSA

Yuqoridagi tahlillar asosida xulosa qilish mumkinki, siyosiy diskursda interaktiv strategiyalar siyosiy kommunikatsiyaning markaziy mexanizmi sifatida xizmat qiladi. Ular auditoriya bilan o‘zaro aloqani yo‘lga qo‘yadi, so‘zlovchining nutqini ta’sirchan, ishonchli va psixologik jihatdan samarali qiladi. Interaktiv strategiyalar orqali siyosiy yetakchi nafaqat ma’lumot yetkazadi, balki xalq bilan muloqot o‘rnatadi, ijtimoiy ongni shakllantiradi, birdamlik va ishonch muhitini yaratadi. O‘zbek siyosiy nutqida interaktivlik milliy madaniyat, hurmat va samimiylik qadriyatlari bilan uyg‘unlashgan holda, siyosiy diskursning o‘ziga xosligini belgilaydi. Shunday qilib, interaktiv strategiyalar zamonaviy siyosiy muloqotda ijtimoiy integratsiya va samarali boshqaruvning muhim lingvistik vositasi sifatida e’tirof etiladi.

Foydalangan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Fairclough, N. Language and Power. London: Longman, 1989. – 259 p.
2. ZG Axmedova. The influence of english on contemporary uzbek language and culture. The Development History and Modern Significance of Intercultural Dialogue 1 ..., 2024.
3. Chilton, P. Analysing Political Discourse: Theory and Practice. Routledge, 2004. – 301 p.
4. Van Dijk, T.A. Discourse and Power. Palgrave Macmillan, 2008. – 283 p.
5. ZG Axmedova. Beyond Barriers: Fostering Inclusive Classrooms for Every Student. The Lingua Spectrum 1 (1), 80-82, 2024.
6. Mirziyoyev, Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. Toshkent: O‘zbekiston, 2021. – 432 b.
7. Karimov, I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma’naviyat, 2008. – 176 b.
8. Mastering writing at the initial stage of learning English. Tamaddun nuri 1 (ISSN 2181-8258), 220-223, 2024.
9. Lakoff, G. The Political Mind: Why You Can’t Understand 21st-Century Politics with an 18th-Century Brain. Viking, 2008. – 284 p.